

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA- FICCIÓ I FANTASIA

Gener - Febrer 2008. Número 08

Editorial

Reflexions sobre l'Encontre de Vilanova i la Geltrú

Ens va agradar l'encontre de la tardor passada a Vilanova i la Geltrú, que va ser molt simpàtic i on vam tenir el plaer de saludar vells col·legues novel·listes que, en aquesta nostra Catalunya del Nord, no tenim sovint l'ocasió de veure. Era bonic de constatar l'entusiasme dels amics entorn de l'Antoni Munné-Jordà. Hom hi va celebrar el desè aniversari d'una manifestació que va ser més multitudinària i més ambiciosa, i d'altra banda hom hi va homenatjar alguns dels autors dels primers temps encara vius. Personalment hi vam explicar la gènesi del *Cronomòbil*, la nostra primera obra literària d'aquest gènere, que era la que els organitzadors van voler recordar.

Però tot plegat era una mica al so de la ciència-ficció catalana, i més generalment mundial: és a dir que s'ha perdut el bell optimisme de la primera meitat del segle XX. I és que la ciència no aixeca ja les grans esperances, sinó que suscita més aviat malfiances o, com a mínim, reticències. Va marcar el primer punt d'arrest la bomba atòmica d'Hiroshima i de Nagasaki. Després hi va haver l'esfondrament del socialisme als països de l'est, un socialisme que pretenia basar-se sobre el materialisme dialèctic i la ciència. D'altres grans països de la ciència-ficció, com els

Estats Units o França, també han estat castigats per la història recent. I no parlem de les perspectives de destrucció del planeta per la pol·lució i els canvis climàtics. Afegim-hi el fet que, als països més avançats, el nivell de vida ja no millora sinó que empitjora bo i perdent el benefici de les conquestes socials anteriors. La ciència-ficció segueix les petges del progrés per a tots, del Progrés amb pe majúscula, mentre que avui, si hi ha un progrés, només en beneficia uns quants.

Nosaltres, tanmateix, ens obstinem a pensar que la ciència-ficció té encara camp per córrer. Continua sent un gènere que respon a les necessitats del temps, una de les quals és de preparar-nos als canvis i, sobretot sobretot, d'ajudar-nos en el difícil treball d'escollir el camí "polític" (en sentit general) a seguir. Ens obliga a pensar en l'avenir, a pensar-hi raonablement, a pensar-hi per tal d'evitar que, amb l'acceleració de la Història, no ens llancem de cap al precipici per manca de visibilitat.

Pere Verdaguer

COMIAT

Sebastià Sorribas

El 6 de desembre passat va morir Sebastià Sorribas, un dels escriptors veterans que la SCCFF vam homenatjar al segon Encontre de ciència-ficció a Vilanova i la Geltrú el 6 d'octubre passat.

Sorribas és conegut sobretot com a autor del *Zoo d'en Pitus*, però entre la seva abundant producció hi ha també la novel·la *Els astronautes del "Mussol"* (1972), una epopeia de l'espai juvenil i solidària que

també encara es reedita, i era un bon lector de ciència-ficció, amb una bona

biblioteca del temps de Nueva Dimensión.

Li feia il·lusió venir a Vilanova, on tenia un bon amic, l'editor Francesc de P. Mestres, però el dia de l'encontre van operar d'urgència la seva filla i no va poder venir. Quan després hi vam tenir una llarga conversa telefònica, per quedar de portar-li a casa el rellotge i el cd amb què havíem obsequiat els veterans homenatjats, es va estimar més esperar una seva pròxima visita a Vilanova, que ja no podrà ser. Des d'aquí volem manifestar el nostre condol a la família i als amics.

El seu bon amic Ignasi Riera, també bon amic de la nostra societat, n'ha escrit una bella evocació, que reproduïm parcialment.

"Vaig tenir la sort de treballar amb ell, un grapat d'anys, a Laia, on el Sebastià era el comptable que gosava, si s'esqueia, renyar el gerent i el director literari. Sordejava però no recordava mai, quan t'ho advertia, de quina orella. Tenia un posat de Buster Keaton. Era capaç de fer veure que no hi era... i, de sobte, ho inundava tot de records. Afeccionat al cinema, es pot dir que li venia de lluny: quan, de menut, vivia a Sallent, la seva família era la responsable del cinema local. I s'empassava, si calia més d'un cop, totes les pel·lis. Més tard, i ja de jubilat, te'l podies trobar pel carrer, amb posat de *clochard* perdut. Abans de dir-te hola, et preguntava: "Tu, quina aniries a veure?" I et convidava a mirar amb ell la cartellera, per afegir: "Aquesta ja l'he vista set vegades i no val res; però és que l'altra ja la vaig tornar a veure ahir..."

Lector excepcional, i a més amb coneixements sòlids de llengües europees cultes, abans de desembocar -i qui sap si de naufragar- al port caòtic de Laia, havia treballat a Motor Ibérica, a la Zona Franca, on era sindicalista en actiu, jurat d'empresa, i la persona que cantava les quaranta a personatges com don Juan Echevarría.

Va mantenir lligams fermes, professionals, amb Rosa Sensat (Marta Mata va ser membre del jurat que va concedir-li el Folch i Torres per la seva novel·la més emblemàtica).

Com que havia estat, de menut, un infant del Raval, i a casa seva tenien forn, va escriure textos memorialístics -els primers vam aconseguir-los per a la revista "Arreu"- sobre els anys quaranta "al Xino": la desfilada de personatges de les seves memòries bé mereixen que ocupi un lloc d'honor entre els que recuperen la

memòria històrica de la vida quotidiana.

He dit que Sebastià Sorribas era, a més, historiador i un dels personatges més pintorescos de l'estantissa i avorrida Catalunya contemporània?"

Ignasi Riera

NOTÍCIES

Somien els premis ovelles elèctriques?

En els últims mesos, la ciència-ficció i la fantasia s'han imposat com a temes en alguns premis literaris generalistes en llengua catalana. Això demostra que quan el contingut és bo, des del punt de vista narratiu, no hi ha rebuig a les obres de gènere (una altra cosa serà que els editors publicitin les novel·les premiades amb l'adscripció de ciència-ficció o fantasia).

Un cas interessant és el del premi gironí Just M. Casero de novel·la curta, que, en la seva vint-i-setena edició, va guanyar Pau Planas i Puigverd amb l'obra de ciència-ficció *L'apèndix*. En primer lloc, perquè el jurat el formen un estol d'autors i crítics durs, que no tenen l'essa-efa com una de les seves prioritats lectores; i, en segon lloc, per la significació del premi, que es considera solvent, independent i al marge de pressions editorials.

El guanyador, Pau Planas, va explicar que *L'apèndix* era una història "aparentment de ciència-ficció, però que en una lectura més profunda va més enllà del relat d'aventures espacials". Josep M. Fonalleras, portaveu del jurat, va comentar que la novel·la té un rerefons de ciència-ficció "en tant que tracta sobre una realitat virtual ambientada en una nau". El jurat va considerar remarcable la construcció de la trama, i també la veu narrativa, "amb un to desmenjat i escèptic que cada vegada esdevé més malaltís".

Un altre premi de prestigi, el Folch i Torres (en la seva quaranta-cinquena edició), va ser per a la novel·la de ciència-ficció *Certificat C99+* de Lluís Hernández. En aquesta, l'autor proposa un futur on els descobriments científics fan conèixer l'esperança de vida de cada persona, la qual rep un certificat acreditatiu. Així, els estudiants que no viuran fins al final de la carrera no reben beques o no es permet volar als qui no arribaran amb vida a la destinació prevista.

Hernández volia "donar una visió diferent sobre una societat dictatorial i monolítica, que gira al voltant d'aquest certificat". L'escriptor ja havia guanyat el Folch i Torres l'any 2005, amb l'obra *Laura i els àngels*.

El trenta-quatrè premi Joaquim Ruyra de literatura juvenil va ser per a la novel·la *Crèixer amb Poe* de Maria Pilar Gil. L'obra és una peça d'intriga, amb elements de caire fantàstic, en la qual té una importància molt especial l'escriptor Edgar Allan Poe (autor apreciat pels escriptors catalans almenys des de principi del segle XX). Maria Pilar Gil viu des de fa nou anys a Providence (EUA), on és professora de microbiologia molecular i immunologia de la Universitat Brown.

Sebastià Roig

La ciència-ficció al "Tradicionari"

“L'espai Nova profund” (1993-95), “Nàgaga” (1995-2001) i “L'esperança” (2001-03).

D'altra banda, el cinema de ciència ficció comptava abans amb un gran públic, després de la dècada dels anys seixanta, iniciat el 1971 amb *A Godwin's Dog* de Stanley Kubrick, però volent amb *Tecat* de Josep Maria de George Lucas el 1977, seguit de dues trilogies i un autèntic fenomen popular amb inimitables seqüeles, el 1979 amb *Síndrom* de Richard Donner, un autèntic hit que després de diverses seqüeles cinematogràfiques del 1981 va passar en *Christophe Rove* l'autèntic hit *Síndrom* (1980, 1981, 1982, 1983, 1984) amb el mateix autèntic hit que el va deixar pasant, i el 1985 amb *Alfred Hitchcock*, seguit de tres seqüeles (1986, 1987 i 1988), *Mad Max* de George Miller, que va iniciar dues sèries (1981 i 1982), i *Star Trek*, el fill de Robert Wise, pas a la pantalla gran de la popular sèrie de televisió i predecessor de tres films més fins el 2002 (*Nostalgia*, una sèrie encara oberta).

ELS ANYS VUITANTA, INVASIÓ POC SUTIL.

Del 1980 al 1982, i amb una excepció important algun any després, la sèrie “Càncer” es comença a ser coneguda “Els anys vuitanta”, un espai de literatura de ciència ficció de relats de ciència ficció, però amb un objectiu més ambiciós i espectacular.

El 1984, l'any de la novel·la *La història d'Orwell*, però en primer pla la ciència ficció arreu –també pel fil de Michael Biehn d'aquell any–, i aquí no seria cap excepció, més que que amb la vinculació de l'any amb Catalunya, i aquest any publicà alguns d'elements de la ciència ficció actual. Aquell any comença la primera col·lecció del gènere en català, “1981”, de les Edicions Pléiade, d'Alfons, que durant set anys, i publicat fins a dia d'ara, la revista catalana d'obra de ciència ficció més important de l'any de 1981 a 1982, i aquest any publicà alguns d'elements de la ciència ficció actual. Aquell any comença la primera col·lecció del gènere en català, “1981”, de les Edicions Pléiade, d'Alfons, que durant set anys, i publicat fins a dia d'ara, la revista catalana d'obra de ciència ficció més important de l'any de 1981 a 1982, i aquest any publicà alguns d'elements de la ciència ficció actual.

El 1984, l'any de la novel·la *La història d'Orwell*, però en primer pla la ciència ficció arreu –també pel fil de Michael Biehn d'aquell any–, i aquí no seria cap excepció, més que que amb la vinculació de l'any amb Catalunya, i aquest any publicà alguns d'elements de la ciència ficció actual. Aquell any comença la primera col·lecció del gènere en català, “1981”, de les Edicions Pléiade, d'Alfons, que durant set anys, i publicat fins a dia d'ara, la revista catalana d'obra de ciència ficció més important de l'any de 1981 a 1982, i aquest any publicà alguns d'elements de la ciència ficció actual.

El "Tradicionari", la impressionant "enciclopèdia de la cultura popular de Catalunya" dirigida per Joan Soler i Amigó amb què Enciclopèdia Catalana vol complementar i actualitzar el popular "Costumari" de Joan Amades, ha publicat, amb data d'octubre de 2007, el volum 9, dels 10 de què ha de constar l'obra. Es tracta d'un llibre molt vistós, de 312 pàgines de format gros, 238 x 292 mm, il·lustrat a tot color. El tema d'aquest novè volum, presentat per Josep M.

dimensió, que duraria poc al rètol. Jo diria, acabats avui ja amb hi publiqueu alguns sobre viatges pel temps. També aquell any 1984, editor d'altres, oblidem en el gènere: autor-res-cuon Rosa Fabrega, amb *Zàndes* llumà ultracompact P-77, sobre la relació entre dues persones nascuda d'una formulació teòrica i la realitat del seu entorn basat que ha passat vint-i-cinc anys congelat, o Montserrat Galícia, amb *FUNA Capríu*, aventura espacial sobre la colonització intergalàctica, tots dos autors han continuat explorant en una cronologia respectiva. El 1987 el col·lectiu *Clàssic Deans*, d'autors de la generació dels anys setanta, publica el

El tríptic crènies de ciència-ficció més lèbia a crear un clima favorable amb *Wells* mètic com *Billi James de Ridley Scott* (1982), popularitat derivada que té una sèrie de recerques publicades: *Trey Gilliam* amb *La llum del temps* (1981) i *Il·luzió* (1985), *Serena Spelling* amb *EF* (1982) i *EF* ja havia escrit *Elanora* a *de Jovenc* (1981) o *Trey Burton* amb *Botany* (1985). M'ha la resposta de segles de literatura del seixent autoritat científica nevada amb fillo curs *The Penitent* de *James Cameron* (1984), *Annex* al *film* de *Robert Zemeckis* (1985), *La musca* de *David Cronenberg* (1985) o *John Cap* (1987) de *Dod Melrose*, que *Ingenieros* continuen.

Camarasa i Joan Soler i Amigó, és "Les ciències i les tècniques populars" i els noms dels capítols, tots a càrrec de reconeguts especialistes, són: Què és la ciència

popular, El simbolisme dels nombres,

L'astronomia, La meteorologia, La geografia, Les pedres, La botànica, La zoologia,

La medicina i les arts curatives, L'arquitectura, Les tecnologies artesanals, Les

tècniques culinàries i l'alimentació, Les ciències i les tècniques domèstiques, La

ciència recreativa, La ciència-ficció, al ritme del temps, i La projecció social de la

ciència. Com a la resta de capítols, el dedicat a la ciència-ficció és una monografia

amb criteri enciclopèdic posada al dia amb la bibliografia més actualitzada i que

estableix un panorama de la producció i la recepció de la ciència-ficció als Països

Catalans, des dels inicis fins al primer septenni del segle XXI, i fent atenció als

efectes socials de la industrialització, el cinema i la televisió. Els apartats del capítol

són: Amb la societat industrial, La Renaixença, comença l'espectacle, Els

modernistes, amb humor, El Noucentisme, la institucionalització, Els anys trenta, la

fi d'un món, Sota la bota franquista, El segon origen, Els anys vuitanta, invasió poc

subtil, Els anys noranta, la ciència-ficció s'organitza, i L'efecte 2000.

A la imatge, que reproduïx una pàgina del volum, podem veure com a il·lustració la coberta d'un dels darrers butlletins de paper de la SCCFF, antecedent de l'electrònic actual.

Tertúlies de ciència-ficció i fantasia

El passat 17 de novembre Vilafranca del Penedès va acollir les I Tertúlies de ciència-ficció i fantasia (Ter-Cat). Aquestes tertúlies tindran seu itinerant per tot Catalunya per

fomentar la relació entre els afeccionats a la ciència-ficció i la fantasia i per acostar aquests gèneres a tothom que hi estigui

interessat.

Les tertúlies de Vilafranca van servir de presentació entre diferents membres de la recentment creada **llista de correu Ter-Cat**. Les tertúlies es van dur a terme al local social dels Castellans de Vilafranca, Cal Figarot, durant un dinar i la posterior xerrada. El temes que s'hi van tractar van ser diversos i de diferents àmbits: novetats literàries, de còmic, cinematogràfiques, programes de ràdio, repàs d'alguns clàssics, recomanacions de llibres i de sèries de televisió... Hi va haver una especial atenció al subgènere ciberpunk, al còmic manga de ciència-ficció i a les novel·les hard a causa de l'interès especial d'alguns dels assistents.

A aquestes primeres tertúlies hi van assistir persones provinents de diverses ciutats catalanes: Olot, Viladecans, Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, el Vendrell, Igualada i Vilafranca, i també afeccionats de fora de casa nostra que van assabentar-se de l'existència de les Ter-Cat, provinents d'Aranda del Duero (Espanya) i de Vannes (Gwened, Bretanya).

Vilafranca ha estat l'inici d'una idea que pretén que els afeccionats de tot el territori puguin trobar-se un cop cada dos mesos per parlar i debatre sobre els gèneres fantàstics. El mes de gener tindrà lloc la propera tertúlia en una ciutat encara per determinar que serà escollida entre els integrants de la llista de correu Ter-Cat.

Com més gent vulgui incorporar-se a la llista de correu de Ter-Cat, més possibles seus per preparar les tertúlies sorgiran i més maneres de veure la ciència-ficció i la fantasia integrarem. Per aquest motiu, qualsevol persona interessada a participar-hi o a estar informat sobre les novetats, pot inscriure's a la llista de correu **enviant un e-mail** a l'adreça de la llista.

O també podeu demanar més informació **enviant un correu** a Eloi Puig.

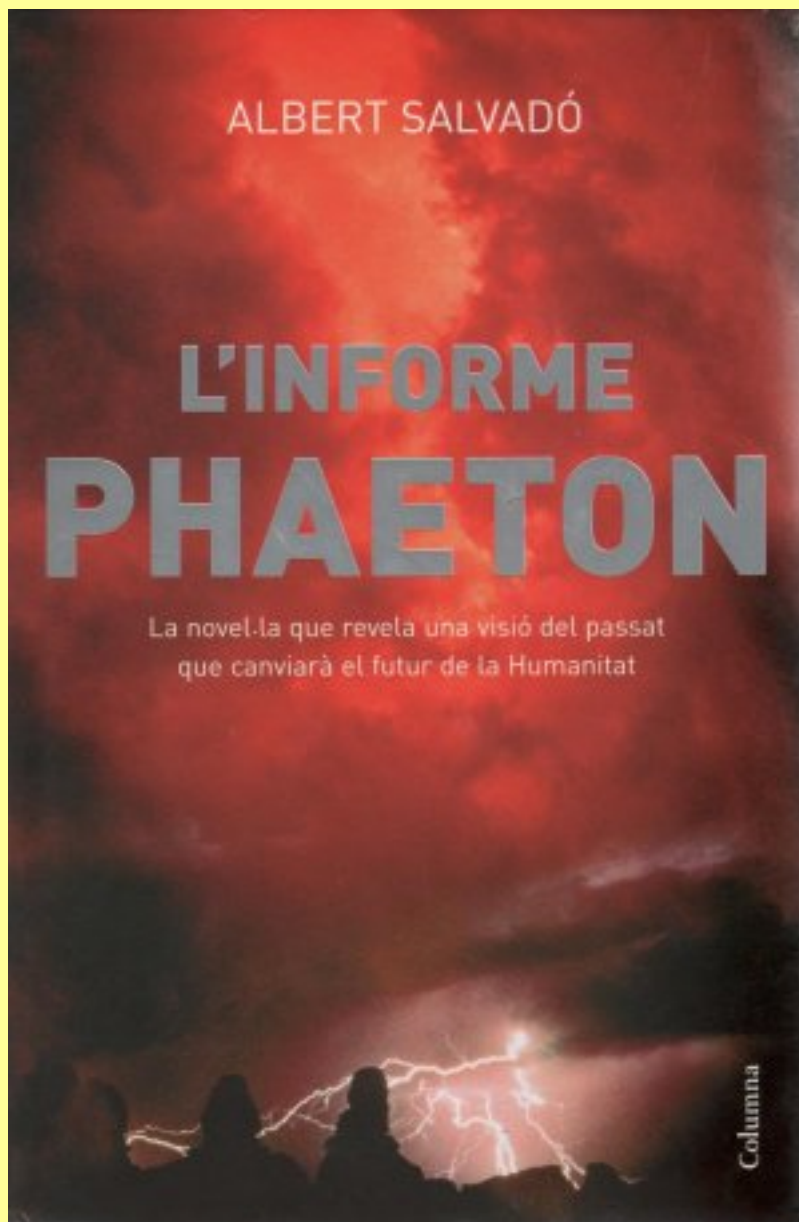
LLIBRES

L'informe Phaeton

d'Albert Salvadó

Columna Edicions, SA

Barcelona, setembre 2007.

Vivim en un període en què s'ajunten el descrèdit per les versions "oficials" de la religió cristiana i la necessitat de buscar explicacions per a alguns fets estranys del passat, envoltats d'una aura misteriosa, no suficientment explicats amb els coneixements i la tecnologia del moment en què es produïren.

Potser aquesta apetència de saber el que, suposadament, seria la veritat del que va succeir, amb el convenciment popular que l'església ens ha amagat determinades coses, tot això afegit a la credulitat amb què la gent està disposada a empassar-se allò que més li agrada, ha estat un dels motius de l'èxit popular d'una novel·la com *El Codi da Vinci*, que posa en qüestió la versió ortodoxa de la vida de Crist.

Ara Albert Salvadó, enginyer i escriptor, intenta una aventura similar amb *L'informe Phaeton*. El problema, però, és que, a diferència de la novel·la anterior, aquesta tracta d'uns fets narrats, principalment però no únicament, a la part de la Bíblia que

per a nosaltres és l'*Antic Testament*. Una part absolutament desconeguda per la immensa majoria de ciutadans d'aquest país. Els que van anar a les escoles franquistes la recorden per una assignatura anomenada *Història Sagrada*, que no era sinó una versió seleccionada, simplificada, adulterada, censurada i infantilitzada dels textos del llibre.

Probablement per aquesta raó el llibre de Salvadó no tindrà les repercussions del de Dan Brown, malgrat que narrativament no té res a envejar-hi. Salvadó a més a més sosté una hipotètica tesi allunyada de les interpretacions místiques i més propera a les preocupacions ecològiques del món d'avui.

De fet el llibre és una advertència novel·lada del perill que l'actual manera de viure, malversant l'energia, amb una taxa de població que pot resultar insostenible i amb la utilització sense cap mena de control de tot allò que ens permeten la ciència i la tecnologia, tot plegat ens pot portar a un desastre irreparable. Un desastre que, segons l'autor, ja es va produir una vegada. Un desastre que ha passat a la memòria col·lectiva amb el nom de Diluvi Universal.

El protagonista de la novel·la, enginyer retirat i actualment escriptor a imatge del seu creador, coneix circumstancialment un home que li proposa aprofundir en el coneixement partint de Galileu per poder esbrinar per què una societat, la Comunitat Científica Universal, va voler amagar els suposats avenços aconseguits per l'alquímia, utilitzant Robert Boyle, qui, amb *The Sceptical Chymist*, obria el pas a la química moderna i relegava l'alquímia al nivell de superstició. D'aquesta manera s'intentava impedir que aquella disciplina tingués seguidors que poguessin descobrir el que havien volgut amagar.

En el decurs de la investigació descobrirà ben aviat que el trencament de Pangea, el continent primigeni únic, va ser fruit d'un gran cataclisme provocat pels mateixos homes. Aquest cataclisme segons uns o diluvi segons altres, que significà la pràctica desaparició de la vida sobre el planeta, és citat per més de vuitanta llegendes i mites de diverses cultures repartides arreu del món. Això permet a l'autor defensar que es tracta d'un fet real, a partir de l'atractiva i agosarada tesi de l'existència d'un altíssim nivell científic i tecnològic aconseguït en els divuit mil·lennis precedents. El títol del llibre suggereix una pista de com es va produir aquest trencament.

Per quina raó es va produir, és el que mirarà d'anar esbrinant el protagonista al llarg

del llibre. Un itinerari que l'autor aprofita per posar en qüestió el paper que la religió ha assignat a Déu i als àngels que es van rebel·lar a la seva autoritat, reflexionar sobre les contradiccions entre fe i raó i afirmar que la religió i la moral són les que impedeixen el progrés. Però ho aprofita també per anar explicant per què els primers homínids van abandonar els arbres, es van estendre per la sabana i es van convertir en els depredadors per excel·lència. Opinions i explicacions tretes de la Bíblia, que és interpretada de manera diferent pels textos apòcrifs i per una gran quantitat de textos científics que van des de Galileu i Newton fins a Bertrand Russell passant, entre d'altres, per Leibnitz, Buffon i Malthus.

L'educació que hem rebut ha prescindit, sovint, que la majoria de fets citats a la Bíblia són també citats a les llegendes i textos d'altres cultures antigues fins i tot anteriors a la mateixa Bíblia. Potser això fa que al lector se li puguin escapar referències concretes que l'autor utilitza de manera sàvia. Els noms de molts personatges, començant pel que hi ha en el títol, són referències a déus babilònics, hindús, egipcis i grecs la història dels quals és explicada en versió tecnològica a la novel·la. En definitiva, el llibre permet deduir que els déus han nascut dels homes i no al revés.

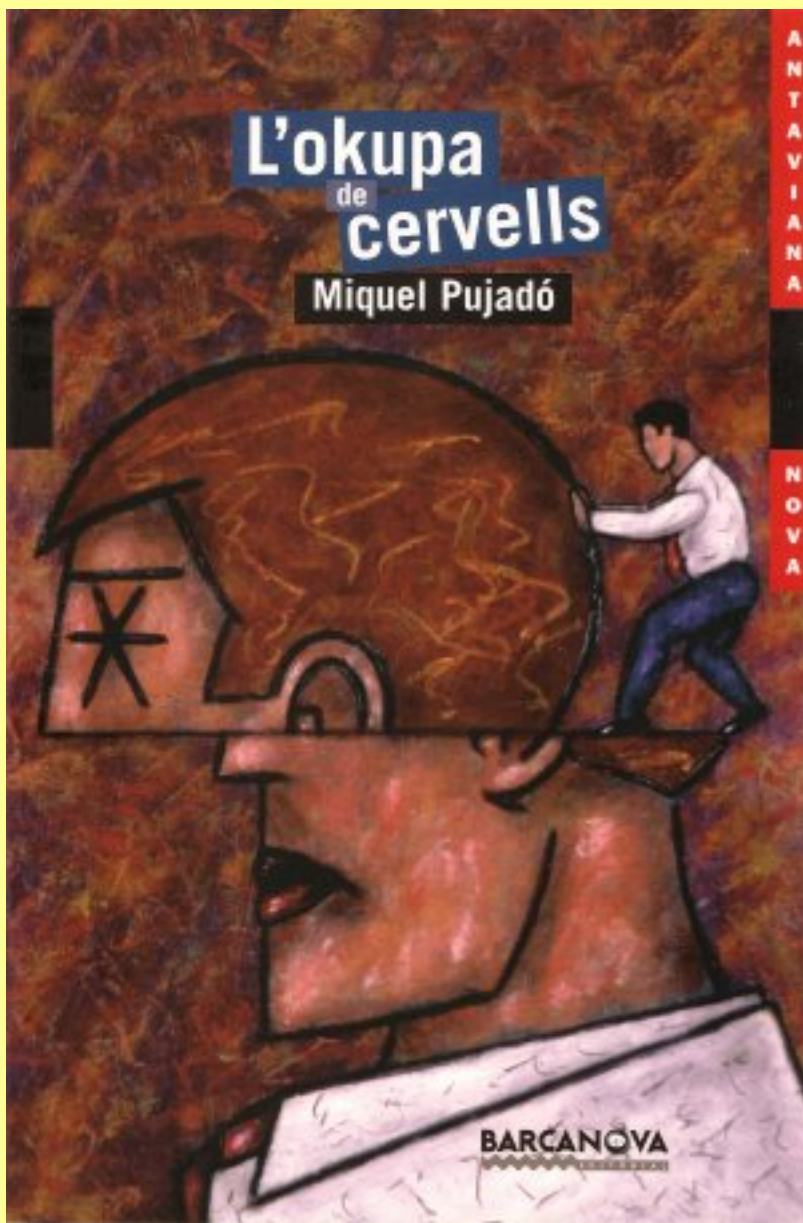
Un llibre que no defraudarà els seus lectors. Sobretot els habituals lectors d'un determinat tipus de ciència-ficció, que hi trobaran la barreja d'elements -ciència, literatura, història, anàlisi del present i reflexió sobre el futur- que han fet important aquest gènere. Sempre és interessant llegir una mena de *Stargate* fet seriosament i sense gaires concessions. Sense arribar a ser una obra mestra, no tinc el més mínim dubte de recomanar-ne la lectura.

Toni Segarra

L'okupa de cervells

de Miquel Pujadó

"Antaviana nova", 107, Barcanova, Barcelona, octubre 2007.

El cantautor i compositor Miquel Pujadó, nascut el 1959, ha publicat una quinzena de discos d'ençà de 1982, i darrerament s'ha estrenat com a autor de contes infantils. Amb *L'okupa de cervells* debuta com a novel·lista, amb una narració de ciència-ficció adreçada al públic adolescent.

A la novel·la, l'Òscar Corbera, un alumne de tretze anys que estudia segon d'Eso a l'institut Gabriel Ferrater, descobreix que té un poder insospitat: pot penetrar dins el cervell dels altres. Durant l'"okupació", el seu cos resta en estat catatònic, com una carcassa buida, mentre la ment pròpia del receptor roman en una suspensió temporal de la consciència, i quan és alliberat no recorda cap alteració,

reprèn el seu curs just al punt en què va ser desallotjat, només amb una sensació de mal de cap. Quan s'adona de la seva aptitud, l'Òscar de primer la utilitza com un joc per a petites venjances i trapelleries, i alhora s'hi va ensinistrant fins que es veu amb cor d'emprar-la en projectes més ambiciosos, però inevitablement la cosa es complica i es veurà embolicat en una trama delictiva que el durà a situacions de perills extrems, enfrontat amb malfactors sinistres, però també trobarà ajuts inesperats.

La novel·la està ben escrita i ben construïda, es fa llegir per seguir-ne els esdeveniments, i els moments en què tècnicament més excel·leix Pujadó és en les intervencions com a autor que s'adreça directament al lector ("Va, sortiu de l'habitació. La visita s'ha acabat. Hem de tornar amb l'Òscar"). El llast potser està en un excés de sermonejament políticament correcte (la trama ja és prou inequívoca per si sola), tot i que l'autor de bon principi, i després d'unes informacions ben útils i suggeridores, s'ha volgut cobrir dient que "no us penseu que vull utilitzar aquesta

història com a coartada per fer-vos empassar unes quantes píndoles de cultura i m'acuseu de mestretites camuflat". Tanmateix, com que no tenim les aptituds del protagonista, no podem entrar dins el cervell dels autèntics destinataris del relat i saber si, les consideracions que a nosaltres ens embafen, a ells els resulten seductores. Esperem que sí.

AMJ

Rant. La vida d'un assassí en sèrie

de Chuck Palahniuk

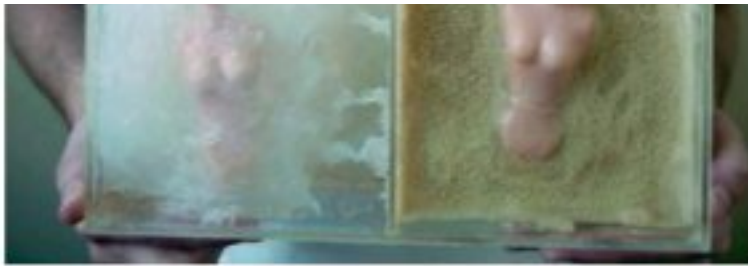
Trad. Anna Camps i Jordi Cussà

"Narrativa", 305, Editorial Empúries, Barcelona, octubre 2007.

Rant, el darrer llibre de Chuck Palahniuk, té l'estranya virtut de ser una novel·la de ciència-ficció pura i dura hàbilment camuflada. Palahniuk havia explorat ja una tècnica semblant en el que anomena la seva "trilogia de terror" (*Lullaby*, *Diary* i *Haunted*): usar els recursos de la literatura de gènere però no fer-ho obertament. Ara anuncia que *Rant* la seguiran dos llibres més de caire fantàstic, cosa que el convertirà segurament en el primer escriptor de ciència-ficció que pretén no ser-ho.

El tema principal de *Rant* és el viatge

en el temps, però d'això el lector no se n'adona fins als últims capítols. Que el protagonista té poders, com un superheroi qualsevol, només es deixa entreveure de mica en mica. I que la història passa en un futur

proper on la societat està dividida entre els qui viuen de dia i els qui viuen de nit no és evident fins passada mitja novel·la, encara que les pistes apareixen des del principi. Dient això ja hem revelat algunes de les sorpreses que amaga aquest llibre, però n'hi ha un munt més que satisfaran els fans de l'autor, sobretot després de les relatives decepcions de les seves dues darreres obres (la desaprofitada *Diary* i la molt fluixa *Haunted*). *Rant* té tots els defectes habituals de l'autor de *Fight Club* (se'l pot acusar de ser repetitiu i de buscar amb massa insistència impressionar els lectors) i també tot allò que l'ha fet famós: idees surrealistes portades al límit, ritme trepidant, sexe i violència gratuïts, una trama amb girs constants i la sensació de no saber què està passant fins ben al final. Només Palahniuk pot aconseguir barrejar incestos, epidèmies de ràbia, immortalitat, tresors ocults i accidents de cotxe com a esport i que no sembli forçat.

Aquest és un llibre interessant i original, començant per la seva estructura: la història es construeix a partir dels testimonis orals dels amics del protagonista, Buster "Rant" Casey (joc de paraules intraduïble: *rant* també vol dir parlar sense parar, de forma pomposa). El subtítol original del llibre és precisament "Una biografia oral de Buster Casey", que en català s'ha traduït pel més impactant però totalment enganyós "La vida d'un assassí en sèrie". Per a acabar-ho d'arrodonir, la portada de l'edició d'Empúries tampoc no sembla que tingui res a veure amb la història. *Rant* pot sobtar els qui no coneixen l'estil de l'autor i no necessàriament satisfarà els amants de la ciència-ficció, però és una lectura recomanable.

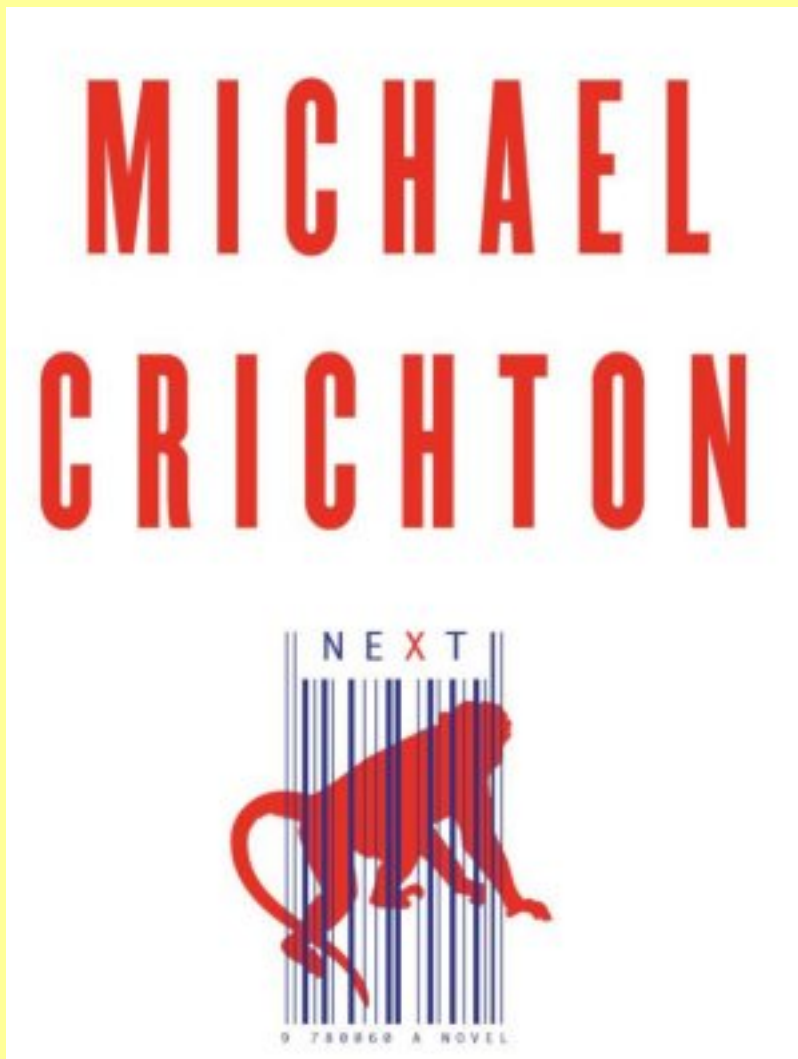
Salvador Macip

Next

de Michael Crichton

Tr. Anna Camps i Jordi Cussà

"Èxits", 78, Edicions 62, Barcelona, setembre 2007.

Michael Crichton ens acompanya, en aquest llibre, a fer una volta per un món on la compravenda de material genètic està a l'ordre del dia.

Conduint la història central a partir de diverses trames que finalment, i com és bastant previsible, s'ajunten als capítols finals del llibre, ens mostra un univers on els escrúpols dels laboratoris i d'alguns científics juguen perillosament al voltant i al límit dels principis ètics.

Crichton ens involucra dins de la història documentant l'argument amb notes de premsa, algunes de reals, que ens ajuden a prendre una millor consciència de la situació i de

la direcció de les investigacions.

D'alguna manera ens trobem davant d'un llibre que hauríem de classificar, potser millor que de ciència-ficció, de ciència en la ficció. En molts moments de la lectura dubtarem de fins a quin punt estem llegint ficció o bé estem rebent informació sobre una realitat encoberta, i això fa el llibre, en la meva opinió, prou atractiu.

Les parts en què s'expliquen i es desenvolupen encreuaments genètics entre humans i animals, i els experiments que se'n deriven, probablement són les que podríem imaginar més allunyades de la realitat, bo i que sovint estan narrades amb tanta seguretat que poden fer arribar a dubtar. En aquest punt potser podríem recriminar a l'autor que les reaccions de dos dels animals manipulats (un lloro i un ximpanzé, també anomenat humanzé, com si fos la cosa més natural del món) són més pròpies d'un robot programat que d'un animal/humà. I aclareixo que això és una

percepció personal meva.

Un altre punt d'interès que crec interessant de destacar és que la narració de les posicions d'investigadors, laboratoris, advocats i afectats per les maniobres de tots plegats és tan objectiva que a voltes ens dificulta saber qui són els "bons" i qui són els "dolents", cosa que d'una banda s'agraeix i que de l'altra ens aboca a pensar que potser tots són una mica "bons" o "dolents", si respectem els diversos punts de vista.

Per descomptat que ens trobem davant d'un llibre interessant per als amants de la ciència-ficció i també per als que no ho siguin. De segur que en pocs anys *Next* deixarà d'estar considerat un llibre de ficció.

Pep Homar

Mel per dintre

Antologia poètica comentada de Rosa Fabregat

A cura de Maria-Pau Cornadó

Pagès editors, Lleida, setembre 2007.

És un signe de reconeixement i de consagració la publicació d'una antologia comentada, com és el cas d'aquesta que repassa l'obra poètica de Rosa Fabregat, poeta que honora la SCCFF amb la seva presidència. La felicitem i ens en felicitem.

El llibre es compon d'una presentació i una introducció a la poesia de Rosa Fabregat, l'antologia dividida en nou àmbits temàtics, que

comprèn poemes escrits d'ençà de 1953 i publicats a partir de 1979, cadascun seguit d'un comentari-estudi, i un apartat documental final amb cronologia biobibliogràfica, bibliografia i ressenyes crítiques. Una magnífica introducció general a l'obra poètica de Rosa Fabregat.

Com fa observar la curadora, Maria-Pau Cornadó, hi ha dos lligams

constants en l'obra de Fabregat: "la voluntat ferma per relacionar les ciències i les lletres, sense la necessitat d'establir ponts entre ambdues, perquè per a ella el coneixement és un tot" i la construcció d'"una obra total, on narrativa i poesia són dues formes d'expressar les mateixes inquietuds i els mateixos temes". Així, els lectors de les seves novel·les de ciència-ficció en retrobem els temes i les actituds ètiques a la poesia, a cadascun dels nou apartats de l'antologia.

Dins l'apartat "Paisatges quotidians", el poema "Matí plàcid" acaba amb una visió somiadora que evoca la fuga còsmica del final de la novel·la *El turó de les forques*; i el poema "Monòlit" és adreçat al "Monòlit de l'Odissea de Kubrick i Clarke / clavat verticalment al melic de la plaça". Dins "La vida en la naturalesa", al poema "Jo, aranya minúscula" diu "m'he sentit tinta / i orella de l'univers", amb un paral·lelisme entre la teranyina i una antena del programa de captació de senyals extraterrestres. A "Ciència i vida" el títol ja és prou explícit, començant pel primer poema, "Malalt", amb una invocació a l'ètica del científic ("Venc salut i somnis, / i te'ls cobro / i em fa mal"), "Híbrid" és el clam d'una criatura resultant d'un possible encreuament entre humans i simis, "Els cromosomes s'han arrengrerat" descriu la fecundació com "l'arcaic ritual que manen / els cànons", "Quatre lletres que juguen als daus" tracta dels quatre aminoàcids essencials ("Quatre lletres que juguen als daus / té l'abecedari de la Vida"), i "Cent mil gens" adverteix sobre l'ús del material genètic ("Llençol de cent mil lletres -aminoàcids- / que mai no hauria d'esdevenir sudari". Dins "El pas del temps i la mort" a "Les cireres puntegen l'hort" parla del temps com "la quarta dimensió". Dins "La condició de dona" el poema "Sacerdoci" insisteix, com algunes novel·les de sociologia futurista de Fabregat, en el futur sacerdoci femení ("esclatarà diàriament [...] / també sobre els altars / de la terra / florint de les mans d'ella"). Dins "L'àmbit de l'amor" a "Petxina fòssil" s'hi identifica ("Et sento

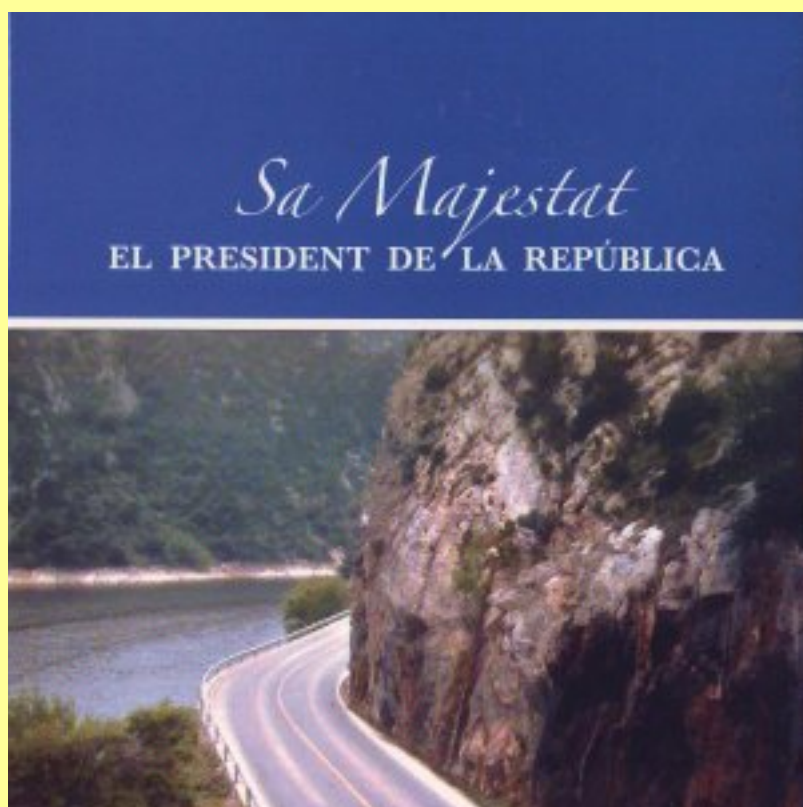
venir / a prop dins la llum / cavalcant els segles"). A "El temps de la infantesa" tenim la "Cançó de bressol còsmica" que invoca els extraterrestres ("veuràs dels altres mons / com vindran estels rodons / plens de gent") i a "Llunes de maduixa" diu "Els ovnis són aranyes / que es despengen dels cels". Dins "La condició humana" a "Oreneta de l'Àfrica" acaba amb els versos "Quan una voliana es mou / tot l'univers tremola" i "Antena teva" parla "de l'univers, / en espiral, / en expansió". Finalment, al darrer apartat, "Literatura i recreació", un poema dedicat a "La lent del microscopi" certifica que per a Rosa Fabregat literatura i física, humanitat i ciència, són indissolubles dins la vida ("La lent del microscopi / eixampla la visió [...] / de la vida... i en fa / matèria del poema").

AMJ

Sa Majestat el President de la República

de Sebastià Sardiné i Torrentallé

Autoedició. Arenys de Mar, abril 2005.

Aquesta és l'*opera prima* o potser seria millor dir la novel·la zero de Sebastià Sardiné i Torentallé, perquè, encara que l'autor em diu que des del 2005 n'ha venut un miler d'exemplars, és autoeditada, tot i que té ISBN i dipòsit legal. Però val a dir que mereixeria ser publicada, molt més que moltes novel·les que surten comentades als papers. Però l'autor -advocat de professió i amb incursions polítiques locals- va tirar al dret i va decidir-se per

Sebastià Sardiné i Torrentallé

L'autoedició, i no seré jo qui li ho retregui, vist el tracte que fan alguns editors.

L'obra té un punt de partida un pèl forçat però necessari: calia que un príncep hereu i futur rei d'Espanya tingués un accident als Espluvins, prop d'Oliana; que hagués de rebre

atenció urgent en aquest poble alturgellenc i, per a més *inri*, que gaudís d'una transfusió de sang d'una republicana olianenca; amb qui acabarà fent l'amor i més coses al Pou de Gel del poble.

Si el punt de partida és forçat, la visió política és un pèl ingènua: com ara creure en la desaparició o desactivació del PP; o que un futur rei espanyol utilitzi el català com a llengua íntima amb la seva parella, que qüestionï la monarquia i gairebé estigui disposat a presidir una república confederal, etc. I, tanmateix, si tot això fos possible, el "què passaria si" típic de la ficció especulativa que aplica l'autor és bastant impecable; entretingut, coherent. Són especialment ben aconseguits les intrigues i el parany polític que un personatge català utilitza a Madrid; les entrevistes d'un periodista americà, o els diàlegs del príncep amb el seu pare. Ben escrit i força interessant si us agraden la política-ficció, el sexe sense embuts, la ironia i l'amor entre republicans i monarques. El llibre fins i tot us pot fer agafar ganes d'anar a passejar per Oliana i les seves fonts. Només cal lamentar que en aquest futur d'encaixos impossibles els catalans encara no siguem independents.

Per poder-la comprar podeu anar la llibreria Cal Bolet d'Oliana o demanar-la a l'adreça de l'autor: carrer Pare Fita, 63B, 08350 Arenys de Mar, sardine@icab.cat.

Jordi Solé i Camardons

TEATRE

La màquina de parlar

de Victoria Szpunberg

La màquina de parlar és una faula desolada sobre un futur imprecís en què els qui poden viuen aïllats en els pisos de la ciutat, imatge del paradís perdut, els vells a les residències, i hi ha desposseïts i marginats que treballen fent les feines de màquines o animals

domèstics. En Bruno, solitari i frustrat dins el seu pis, s'ha comprat la companyia de la màquina de parlar: una dona que confinada en una cadira dóna conversa i informació quan se l'activa amb un comandament a distància, i que ja és incapaç de caminar i desplaçar-se, i que guarda el secret del seu nom real, Milena. Quan la paraula ja no és una companyia prou satisfactòria per a en Bruno, lloga un gos que dóna plaer: un home que treballa de gos capaç de llepar tots els òrgans llepables, i que també guarda el secret de la seva identitat humana d'Enric, un poeta de Sallent. Aleshores la màquina de parlar ja és un objecte destinat a ser abandonat. I la tensió esclatarà dins aquest triangle claustrofòbic.

Però sobretot la paraula, ja des del títol, és omnipresent i determinant en aquesta obra: la paraula dita o cridada; neutra o afalagadora o feridora; significant o sense significat; la paraula com a vincle amb l'exterior: la de la mare d'en Bruno, que deixa missatges al contestador des de la residència; la paraula de les converses dels veïns, que arriba a través de les parets...

És molt coherent que

aquesta obra s'hagi estrenat a la Sala Beckett.

Efectivament, a primer cop d'ull a *La màquina de parlar* hi podem veure un poderós ressò de la *Fi de partida* beckettiana, amb el personatge immobilitzat en una

cadira i que només es comunica amb el món per la paraula. Però també hi podem trobar un alè d'*Intel·ligència artificial*, el tema d'Aldiss-Watson-Kubrick-Spielberg per al film d'aquest darrer. I també la violència i la solitud urbanes de Koltés. Una fecunda simbiosi d'avantguardisme i ciència-ficció en una obra que tanmateix ens reserva un darrer tomb redemptor, que esmentem prescindint dels qui confonen argument amb contingut: què en quedarà de la màquina de parlar quan perdi l'atribut que aparentment li donava utilitat?

La màquina de parlar de Victòria Szpunberg, autora nascuda a Buenos Aires però que viu a Catalunya des dels quatre anys, ha estat presentada dins el cicle "10 autors / 10 obres: 2007, tot un any de teatre català contemporani", del 13 de desembre de 2007 al 6 de gener de 2008.

AMJ

CINEMA

Invasió

Invasió s'inspira en una narració de Jack Finney, que abans ja havia estat adaptada tres vegades al cinema. La primera és *Invasió dels lladres*

de cossos

del 1956, de Don Siegel, tot un clàssic del cinema de ciència-ficció; la segona va ser *La invasió dels ultracossos* de Philip Kaufman, del 1978, i la tercera, *Lladres de cossos* d'Abel Ferrara, el 1993.

No es pot negar doncs la vigència i l'interès del relat de Finney. Podríem dir que el tema del conformisme i la deshumanització de la societat que sura en la història original l'ha portat a la seva quarta adaptació a la pantalla. Amb tot, Finney sempre va negar aquest rerefons ideològic i va afirmar que només va voler escriure una història d'entreteniment.

En la quarta adaptació, *Invasió* d'Oliver Hirschbiegel, ja no es tracta d'unes beines gegants com a portadores d'un ens alienígena, sinó que ens trobem amb un virus d'origen extraterrestre que arriba a la Terra arran de l'explosió d'un transbordador espacial.

I, per l'altre costat, respecte d'anteriors versions, es canvia el sexe del protagonista,

que serà una dona, una psiquiatra interpretada per Nicole Kidman, que es va adonant que al seu voltant les persones van perdent la humanitat i els sentiments, per a esdevenir uns éssers uniformes i inexpressius. Una mena d'autòmats -amb pretensions evangelitzadores- que van infectant la resta dels mortals.

Un aspecte destacable de la pel·lícula és el seu estil narratiu, que barreja escenes del present amb d'altres que mostren el passat i el futur, obligant l'espectador a fer un esforç constant per ressituar-se en la trama. Això potser fa que la història perdi ritme i de vegades interès.

Amb tot, *Invasió* no és una pel·lícula sense atractiu. S'hi aborden temes com el de l'agressivitat com a part inevitable de la condició humana i la insensibilitat de la societat actual davant dels fenòmens violents.

Montserrat Galícia

Revisant els clàssics: *Gattaca*.

Fa poc més de deu anys que es va estrenar *Gattaca*, un film que potser no va tenir gaire ressò en els circuits comercials, però que és considerada per molts un clàssic de la ciència-ficció. La trama és una distopia ambientada en un futur no gaire llunyà, en un lloc indeterminat. Els humans poden manipular la informació genètica per seleccionar els descendents de manera que posseixin allò que consideren millor d'ells mateixos. La societat es divideix en els "no-vàlids" (concebuts d'una manera

natural) i els "vàlids" (concebuts amb l'ajut de l'enginyeria genètica).

Vincent és un "no-vàlid" que somnia viatjar a l'espai, però està destinat a viure en inferioritat de condicions,

realitzant les tasques menys qualificades de la societat. Per fer possible el seu somni decideix comprar una falsa identitat i fer-se passar per "vàlid", adquirint la personalitat de Jerome, un individu superdotat, nedador olímpic, però discapacitat per un accident. Suplantant-lo, Vincent aconsegueix entrar a Gattaca, una estació espacial que envia naus tripulades a diferents llocs del sistema solar. Un assassinat inesperat i la relació amb una treballadora de l'estació (Irene) faran perillar els plans de Vincent.

Gattaca és un film que combina el *thriller* i la ciència-ficció. Amb rigor científic, gairebé sense efectes especials i un guió impecable, aconsegueix generar una atmosfera inquietant i una tibantor que es manté al llarg de tota la trama. Conté una forta càrrega simbòlica: l'escala de doble hèlix del DNA; *Eugene* -ben nascut, en grec- és el segon nom d'un dels personatges, els cognoms *Freeman* -home lliure-, *Cassini* -de l'astrònom Giovanni Cassini-, *Morrow* -l'endemà-; o el mateix títol de la pel·lícula, que és una combinació de les inicials dels nucleòtids del material genètic (A adenina, C citosina, T timina, G guanina) marcades amb un color diferenciat en els crèdits inicials... Fins i tot un dels cartells publicitaris de la pel·lícula combina la imatge d'un planeta amb la d'una cèl·lula. També abunden prediccions futures que són força plausibles: possibilitat de viatjar a planetes i satèl·lits llunyans del sistema solar, cotxes sense gasolina, delictes de discriminació genètica, possibilitat d'obtenir ràpidament la seqüenciació del material genètic de les persones, grans centrals d'energia solar, especulació sobre el disseny de les cases i els edificis, anuncis amb veu en *off* en una llengua que podria ser l'esperanto, abundància d'algues a les zones costaneres per contrarestar l'efecte hivernacle...

L'escriptor Gore Vidal, caracteritzat pel seu posat aristocràtic i la seva prosa càustica i enginyosa, interpreta un paper rellevant de la història, una trama amb escenes que s'enriqueixen amb la música de Michael Nyman.

Gattaca és un cant a la llibertat, un triomf de la voluntat i la perseverança sobre el determinisme.

Jordi de Manuel

Fitxa tècnica

Títol original: *Gattaca* (1997)

Guió i direcció: Andrew Niccol

Actors i actrius principals:

Ethan Hawke (Vincent)

Uma Thurman (Irene)

Jude Law (Jerome)

Música: Michael Nyman

CÒMIC

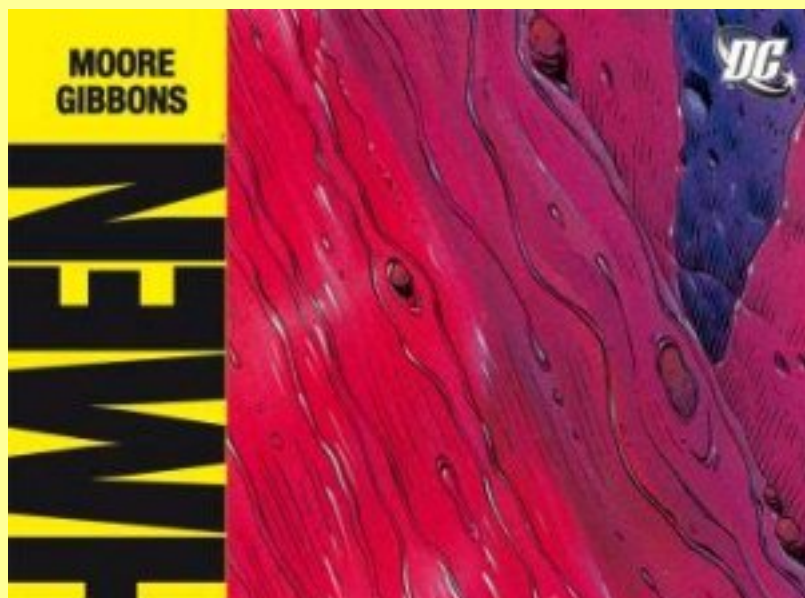
Watchmen. Edició Absolute.

Alan Moore (guió) i Dave Gibbons (dibuix).

Traducció de Laura Casanovas.

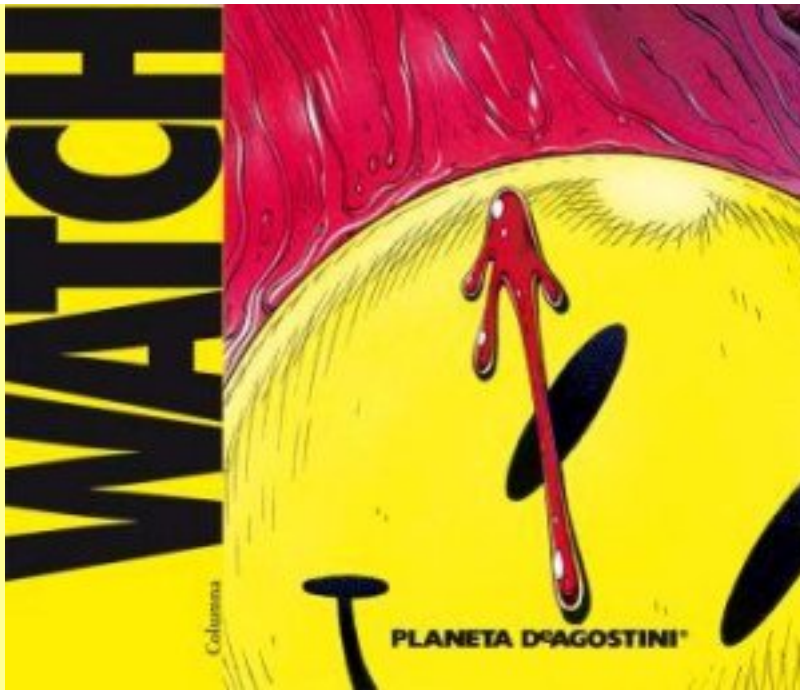
Columna-Planeta DeAgostini, Barcelona, 2007.

Els vigilants aguanten bé el (super)tipus

Dels àlbums de còmics avui en diuen novel·la gràfica. Ja sabeu: narrativa en vinyetes, si pot ser grandiloqüent, pensada per a un públic adult amb inquietuds. -Caram! Però que això no ho feia Carlos Giménez, quan publicava meravelles com *Hom*?

Segons els comicòlegs anglosaxons, que són els qui tallen el bacallà,

aquest invent es va començar a embastar a final dels vuitanta gràcies a la publicació d'obres com *Watchmen* -de Moore i Gibbons-, *Arkham Asylum* -de McKean i Morrison- i *Batman: El senyor de la nit* -de Frank Miller. Aquests tres exemples, a més de consolidar el format graficonovel·lístic (en el camp superheroic), van marcar tendència conceptual i, després, si et volies graduar com a guionista *megacool*,

haves d'atrevir-te a mostrar-nos la cara fosca, depressiva o reprimida del primer superhome (o superdona) que et passés pels nassos.

Watchmen va establir un model en aquest nou camp de batalla gràcies al seu desplegament d'herois feixistes i megalòmans, de supertipus plens de traumes sexuals i psíquics, entrampats en tripijocs governamentals i decidits a cometre assassinats en nom d'un determinat *statu quo*.

Des d'aquells dies tèrbols, s'acostuma a dir que *Watchmen* és l'obra mestra d'Alan Moore. Potser sí... Sóc incapaç de filar tan prim. Altres obres seves que m'han caigut als dits -*From Hell*, *V de Vendetta*, *Promethea*, *Tom Strong*, *Top 10* o el primer volum de *La lliga dels Cavallers Extraordinaris*- em semblen tan interessants (o més) que aquest mamut postmodern.

Que *Watchmen* és la peça més mitificada de Moore? Sense cap dubte. Però potser això la converteix en el bosc que no deixa veure els arbres. Totes les obres d'aquest escriptor formen part d'un continuum creatiu que dialoga, s'interpel·la i es retroalimenta. La majoria de peces que ha escrit són el resultat d'una feina extraordinària de documentació i d'amor pel mitjà, a la qual se sumen una allau de solucions enginyoses, plots atractius i detallets en segon terme capaços de fer perdre la xaveta a qualsevol persona malalta de TOC.

Què es pot dir de *Watchmen* que no s'hagi dit? No gaire res. Potser que han passat vint anys i no ha envellit gens. I que continua proporcionant-nos claus i sorpreses imprevistes a cada relectura.

La sèrie, com ja sabeu, ha sortit en català fa quatre dies. Canvia la percepció d'un tebeo segons l'idioma en què es publiqui? I tant! El text d'aquesta edició *Absolute* - traduït per Laura Casanovas- m'ha semblat molt superior al tebeo que vaig poder llegir en castellà, l'any 1987, quan el va publicar Ediciones Zinco. Encara més: el català ha aconseguit fer-me la història més propera i sentir-me-la més meva -coses de la llengua materna.

La qüestió del format ja és un altre assumpte. L'edició de Columna dóna mil voltes a la de Zinco (en aspectes com el paper, la retolació i el color). I s'agraeixen, és clar, els extrems del final: els tastets de guió (magnífic, el cabal narratiu de la primera vinyeta de la primera pàgina del primer quadern) i els dibuixos poc coneguts.

Aspectes negatius? El format no és gaire maniobrable, pesa un ronyó i les tapes i el paper foten una pudor que empesta (potser en un homenatge involuntari a Roscharch).

Malgrat tot, cal agrair l'esforç demostrat per Columna i encoratjar-los a continuar publicant còmics, manga, novel·les gràfiques i tebeos en català. El desitjable, és clar, seria que els nostres editors anessin més enllà de reciclar sèries que ja han funcionat en castellà i amb escreix -com *Torpedo*, *Detectiu Conan*, *Maus* o *Sin City*-, s'arremanguessin i tinguessin valor per a oferir-nos novetats autèntiques. És cert que trobaríem uns quants exemples inversos, però, en conjunt, als nostres editors els falta més gosadia i més risc. Siguem clars (i catalans): publicar *Watchmen* en la llengua de Monzó al cap de vint anys està molt bé, però això, ehems!, són faves comptades.

Sebastià Roig

Estraperlo y Tranvía

d'Alfonso López

Ediciones B, Barcelona, 2007.

De vegades és difícil dir si una obra concreta pot enquadrar-se dins el gènere de la ciència-ficció o el de la fantasia. Els límits són prou imprecisos per a crear dubtes constants. Sobretot quan dins la ciència-ficció caben coses tan dispars entre si com ho demostra la distància abismal que hi ha entre una *space-opera* galàctica i novel·les com les que escriu Pere Verdaguer, per posar només un exemple.

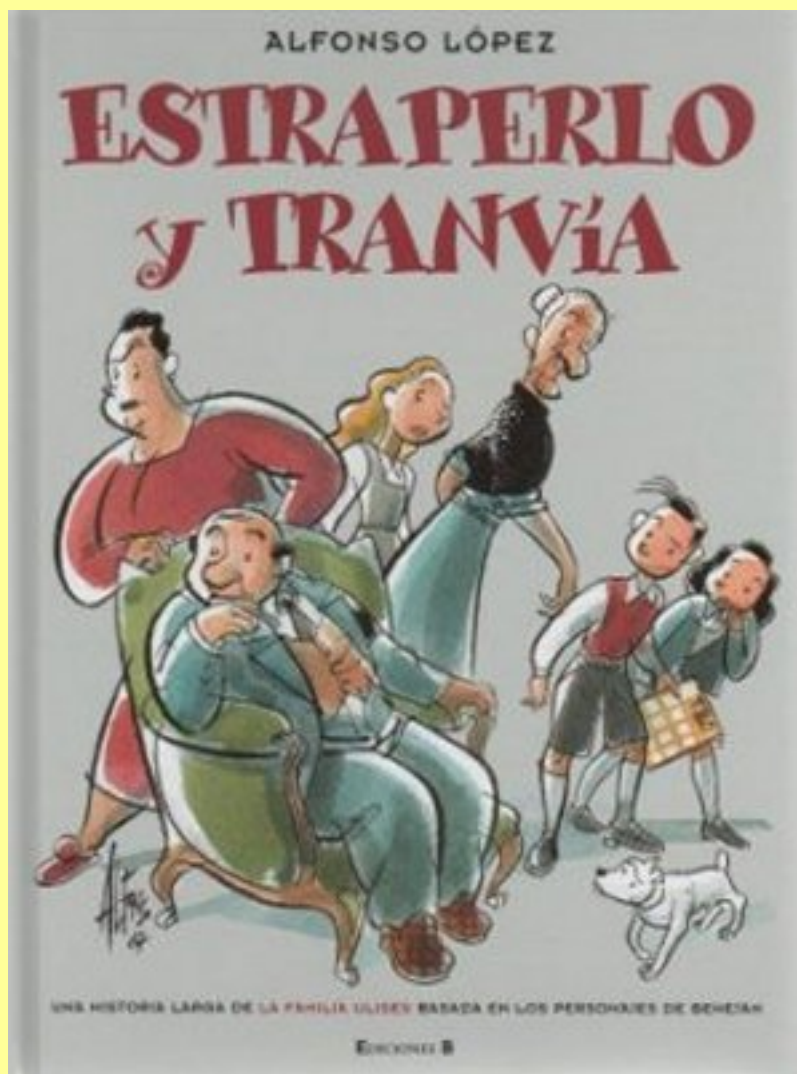
Una de les llicències que es permet la ciència-ficció és la de les ucronies. Com hauria estat la cosa si en lloc de tal fet n'hagués passat un altre, sovint el contrari.

Això és potser el que ha intentat Alfons López en el seu llibre, que és, al mateix temps, un homenatge i una revisió crítica d'un dels còmics més populars del anys cinquanta. Es tracta de "La familia Ulises", un conjunt d'histories autoconclusives escrites per Joaquim Buigas i dibuixades per Marino Benejam a les pàgines de la revista "TBO".

A diferència dels personatges de la revista "Pulgarcito" -Carpanta, Doña Urraca, Las hermanas Gilda, El repórter Tribulete, etc.-, molt més corrosius, les pàgines del "TBO" eren d'aquelles que es podien recomanar als nens petits. Només una lectura atenta permetia veure el rerefons social en les histories dels Ulises, un dels pocs personatges que apareixia habitualment a la revista.

Aquest rerefons permetia, al llarg del temps, tenir una visió de la petita burgesia barcelonina durant un itinerari que des dels temps de por i de fam de la postguerra arribava fins a la societat de consum amb un nivell econòmic ja molt proper al dels països veïns.

Però, és clar, la censura de l'època no permetia parlar de les coses que passaven al

nostre entorn. I parlar d'aquestes coses és el que s'ha permès fer l'Alfons López introduint tres temes tabús en aquells moments: l'estaperlo, el maquis i la corrupció financera.

Amb aquests ingredients l'autor ha construït una història llarga ben narrada, emotiva, crítica i amb un dibuix eficaç, que fa una autèntica demostració de com s'han d'utilitzar de manera adequada els colors.

Potser només li ha faltat recollir algunes de les expressions idiomàtiques de les que feia servir l'àvia dels nens per posar de manifest que també hi havia una altra cosa durament, però ineficaçment, reprimida: la nostra llengua. Si les classes poderoses van adoptar el castellà com a llengua de relació, la gent humil i, sobretot, la dels pobles, va seguir, malgrat les prohibicions, expressant-se en català.

I si l'autor manifesta explícitament la seva dependència emocional i intel·lectual respecte a aquesta sèrie, deixa entreveure també el seu reconeixement envers la gent que va lluitar per canviar aquell estat de coses. La paraula "tranvía" en el títol n'és una demostració clara.

Toni Segarra

OPINIÓ

La història a la llum de la ciència

Les piràmides van ser fetes per gent d'un altre planeta? Les figures de les illes polinèsies són reproduccions d'astronautes? Les pistes dels altiplans americans eren pistes d'aterratge?

Aquestes idees portades a la ciència-ficció poden donar lloc a novel·les, còmics i pel·lícules distrets i interessants. El problema apareix quan s'intenta justificar amb

arguments que pretenen ser científics i que sovint només són pseudocientífics, però que semblen indiscutibles per als seus seguidors, capaços de convertir-los en dogmes d'una nova religió.

Algunes d'aquestes creences no aguanten una anàlisi feta amb el mínim rigor científic. Altres, però, originen dubtes, perquè els arguments emprats per a rebatre-les no estan a l'abast de tothom. Un

exemple d'això és la típica afirmació que he hagut d'escoltar moltes vegades que sosté que allò que avui no és possible ho serà en el futur quan la ciència hagi avançat suficientment. I, en aquest cas, es prescindeix, perquè interessa o perquè s'ignora, de la diferència que hi ha entre ciència i tecnologia.

Podem posar un exemple conegut: La velocitat de la llum no podrà ser mai superada per més que avanci la tecnologia. La ciència ho demostra. Això, però, no ha representat cap obstacle per als escriptors i lectors de ciència-ficció que admeten la possibilitat literària d'utilitzar espais de més de quatre dimensions, forats negres, túnels de cuc i tot el que faci falta per solucionar el problema. No tinc cap inconvenient a acceptar, en un llibre, que una nau alienígena ha visitat, en el passat o en el present, el nostre planeta. Però ni per un instant ho admetré si es planteja en termes de física real.

Malgrat tot, he de reconèixer que algunes d'aquestes idees tenen un atractiu innegable. La hipòtesi, per exemple, que planteja l'enginyer andorrà Albert Salvadó en el seu llibre *L'informe Phaeton* és francament engrescadora i parteix d'una idea senzilla: si en els menys de mil anys que han transcorregut des que Newton va iniciar la física moderna fins ara hem arribat als nivells tecnològics que tenim, per què no podem pensar una cosa semblant transcorreguda durant els decennis de milers d'anys d'abans?

Hi ha molts textos i llegendes que parlen d'una civilització tecnològica avançada desapareguda per causa d'un cataclisme. Els qui creuen en aquesta civilització ho

poden explicar amb el mite de l'Atlàntida, que apareix en diversos documents antics. Els qui no creuen que la humanitat hagués avançat tant però no descarten el cataclisme tenen la possibilitat d'explicar-ho gràcies a d'altres documents que ens parlen d'un diluvi universal. Probablement aquest diluvi, que segons els actuals científics mai no va existir, és, com sosté Salvadó, la narració de la impressionant combinació d'aigua, foc i terratrèmols produïda quan es va esberlar el continent primigeni únic.

Potser el més discutible de la hipòtesi de Salvadó, que ell insinua com una possibilitat real, és la dificultat de fer coincidir els temps geològics amb els temps suposadament històrics. Desfasament que invalidaria totalment la seva tesi sense que per això deixi de ser literàriament vàlida. El seu llibre no és un tractat de física, però aprofita de manera intel·ligent els coneixements de la física per construir una bonica història i explicar força física.

Una de les seves hipòtesis és la que fa emergir un continent en un planeta totalment cobert d'aigua per la força d'atracció d'un petit planeta errant que, a la seva vegada, és atret i capturat pel primer, que el converteix en el seu satèl·lit. Només en aquest plantejament, que inverteix l'ordre establert, ja trobem dos conceptes innovadors justificats amb arguments prou creïbles. D'una banda, la diferència que hi ha, comparant-lo amb la majoria de satèl·lits coneguts, en el pla de l'òrbita de la nostra Lluna, que posa en qüestió la hipòtesi de la seva procedència. També, com a conseqüència, tots els canvis originats per l'existència d'un satèl·lit on abans no n'hi havia. En l'entorn del continent emergit que podem anomenar Pangea, segons la ciència, o Atlàntida, segons la llegenda, hi viuen dos tipus d'éssers. Però uns, els més avançats, que l'autor anomena àngels, es poden desplaçar per l'espai fins a una estació espacial on viu el Senyor, paraula escrita amb una essa majúscula que permet la lliure

interpretació sobre la seva naturalesa. Els altres, són els homes de Neandertal. Si alguns textos consideren que la unió carnal dels àngels amb les filles dels homes fou causa d'oprobri i càstig, altres creuen que va ser un mandat del Senyor per millorar genèticament la raça humana originant la variant cromanyó.

Les condicions de vida en un territori com el descrit poden identificar-se amb les que tindria un paradís. Només amb un problema: la curta durada dels dies impedeix l'aprofitament del sol com a font permanent d'energia.

Una raó suficient per a intentar canviar el moviment relatiu entre la Terra i el Sol i aconseguir més hores de llum. Els qui endevinen el perill que això comporta s'hi oposen, es revolten i són condemnats. Fa recordar alguna cosa aquesta història?

Les idees que es poden treure d'una hipòtesi com aquesta no s'aturen en el camp de la física. Un món pacífic sense problemes energètics, pot permetre's el luxe de créixer indefinidament? La superpoblació, el gran problema de l'actualitat, també ho era en el passat. I si l'immens coneixement que proporciona una tecnologia avançada s'estén al camp de la genètica, les conseqüències poden ser imprevisibles. Una teoria que permet a un científic com James Lovelock defensar la possibilitat d'uns canvis del planeta per defensar-se de les agressions humanes.

Potser, si no fem res per evitar-ho, haurem de pensar com l'autor que "no deixarem res, perquè som els majors i millors depredadors que hi ha, perquè la nostra cobdícia i el nostre desig de posseir són infinits. Res ni ningú no es resisteix a la nostra imaginació destructora. Som els reis de la Creació! Som els déus de la destrucció!". Haurem de dir també això mateix nosaltres?

Toni Segarra

RELAT

DUPLICAT

El doctor Soren Lillehamer té una primera cita amb la doctora Brite Scott. Sorgeix un problema: Mentre s'empolainava per a l'esdeveniment, s'ha presentat la germana i li ha encolomat el petitó perquè se'n faci càrrec fins a la matinada. De res no han valgut les protestes. Li devia aquest gran favor a la germana.

No pot faltar a la cita, és la seva oportunitat. Ni pot trucar a la Brite per dir-li que no hi pot anar per culpa d'haver de fer de cangur del nebot. Quina vergonya! I la Brite pensaria que és una excusa. Pensaria que és un covard que s'arruga tot just començar. La perdria per sempre més. Sens dubte.

Té tres hores per a resoldre el dilema.

Amb dues en té prou. Posa a punt la primera màquina fotocopiadora d'objectes 3-D animats. Ja tenia el projecte força avançat i es pot dir que el conflicte amb el nebot i la cita ha estat providencial per a forçar-lo a ultimar-ne els detalls.

Després d'unes proves rutinàries, arriba l'hora de la veritat.

Es fotocopia a si mateix.

Èxit absolut. La còpia surt perfecta, la semblança és atuïdora. Tret que és una mica més borrosa. Normal i òptim per a un primer intent. I de lluny ni s'aprecia la tara. El doctor Soren Lillehamer 2 carregarà el nebot.

Ara bé, Soren Lillehamer 2 no es conforma a quedar-se a casa amb un marrec. Ell també vol anar a la cita amb la senyoreta Brite Scott, tan maca, tan sensible i tan competent. Al cap i a la fi, pensa i sent igual que el Soren Lillehamer original. Alimenta uns sentiments i conserva uns records idèntics. Entre els records, els d'una cita amb una doctora preciosa.

El doctor intenta convèncer la còpia:

-Jo l'he vista primer.

-I què?!

-Entesos. Ja t'has adonat que ets una mica borrós? No pots pretendre de captivar ningú amb aquesta pinta.

-Ja em posaré maquillatge.

-Però jo sóc l'original, jo t'he creat, em deus una mica d'obediència.

-Per quins set sous!? Està escrit en algun lloc tot això?

Tot en va. L'altre també desitja més que res en el món anar-se'n al llit amb la doctora.

Per tant, algú dels dos -pot ser que els dos alhora- suggereix que cal crear una doctora Brite Scott 2.

S'arma un petit escàndol a l'hora de la cita. La doctora Brite Scott no està d'acord a ser fotocopiada. Però acaba accedint, perquè també és científica i la curiositat la domina.

L'aldarull creix quan Soren 2 vol sortir amb la Brite original. Per què no? Pel fet d'ell ser una còpia? On està escrit això?

Soren 1 cedeix perquè, al cap i a la fi, la doctora Brite 2 està tan bona com la 1 -i l'efecte borrós és com un *flou* encisador.

Mal fet.

Després de l'exitosa cita, a Soren 2 li han pujat els fums i també pretén la casa. Vol portar-hi a viure la Brite 1. Soren 1 ha de fotocopiar també la casa. I, ja posats, no ja posats, sinó que: com fotocopiar una casa sense provocar un problema legal? Es veu obligat a fotocopiar la ciutat d'Oslo. I, com fotocopiar la ciutat d'Oslo sense fotocopiar tot Noruega? Perquè, quina Oslo exerciria de capital, la 1 o la 2?

El més extraordinari és que la duplicació del seu país va passar desapercebuda per als noruecs. Tots estaven pendents, en aquella època, de l'exploració del Pol Nord, inclòs l'explorador noruec Amundsen, que, en aquells dies, estava conquerint el Pol Nord a bord del dirigible "Norge" en companyia de l'italià Nobile i altres italians.

I, com duplicar Noruega sense tenir després problemes a l'ONU, que no acceptaria dues Noruegues en el seu organisme, etcètera? Hi hauria guerra. Una guerra fratricida i terrible i molt trista entre dos països, més que germans, bessons.

De manera que -ja era hora de dir-ho- el món en el qual vivim és, d'ençà dels anys trenta, una fotocòpia 3-D animada d'un món original. Hi ha dos universos paral·lels, idèntics. I el nostre és la còpia. I, nosaltres inclosos, som duplicats (molt menys borrosos que els primers productes de la màquina del doctor Lillehamer). La qual cosa -ser duplicats-, en tot cas, no ens eximeix de cap responsabilitat. O una mica sí, ben mirat.

Òscar Pàmies

Recordeu que el número 9, corresponent a març-abril, estarà a la xarxa a començament de març.